

Tíðargrein

Annika Smith
sosiologur

Dengang en man – og lærte

Da jeg var 7 år, gik jeg i skole i en lille bygd på Færøerne. Oppe under skolens tag var der indrettet en lillebitte lejlighed, som skolens pedel beboede. Pedellens fornavn kendte ingen. Han blev bare kaldt ved sit efternavn, Høj. Høj var dansk og temmelig tyk. Han var lidt af en særling og boede alene. Han var flink. Og så var han storryger. Han havde altid pakker med billig rulletoak liggende på sit bord sammen med hvide, tynde cigaretpapirer og en cigaretrullemaskine i rød plast. Hvad han også havde, var en fryser fuld af jordbæris.

Jeg begyndte at hænge ud oppe hos Høj i frikvartererne, fordi han var sjov og var den eneste på skolen, som jeg kunne tale dansk med. Og eftersom han elskede røg og jeg elskede is, lavede vi en aftale: Han syntes, det gik for langsomt at rulle cigaretter med sine tykke fingre, så han lærte mig at rulle dem. Og for hver tiende cigaret, jeg rullede, ville jeg få én jordbæris. Det betød selvfølgelig, at jeg begyndte at rulle cigaretter som en gal. Hurtigere og hurtigere og flere og flere, alt imens jeg proppede mig med is. Højs pulsede løs imens. Og det hele var hemmeligt. For jeg vidste, at min mor aldrig ville have tilladt mig så mange is. Høj og jeg havde derfor en månedlang fest fuld af røg, jordbæris og dansk sniksnak, som ingen rigtig

kendte til. Det var herligt. Lige indtil den dag Høj ikke længere åbnede døren. Jeg gik op og bankede på hans dør flere gange. I dagevis. Til sidst spurgte jeg min klasselærer, om han vidste, hvor Høj var blevet af. "Høj er død", svarede han. "Men hvorfor?", spurgte jeg. "Han røg alt, alt for mange cigaretter. Og cigaretter dræber, lille ven", svarede han. Så gav han min skulder et venligt klem og gik videre.

Av!

Jeg blev overbevist om, at jeg havde slået Høj ihjel med mine bunker af cigaretter og min grådighed efter jordbæris. Og jeg gik rundt i måneder efter i bygdens gader som en kæmpe stor lille synder – uden at turde fortælle det til nogen. Jeg var overbevist om, at jeg fra den ene dag til den anden ville blive hængt ud som morder og blive straffet fælt. Og jeg syntes, at jeg så Højs spøgelse overalt: I skolens tagvinduer. Bag butikernes hylder med tobak. Og i frysediskene med is. Vandrende rundt på bygdens kirkegård. Og siddende ved min seng, når jeg sov – altid med en af mine rullede cigaretter mellem sine tykke fingre. Det var frygteligt.

Den svære kunst

Jeg kunne sikkert have gået rundt med mit eget dødstabu i årevis, havde det ikke været fordi, færingerne er så forbistret gode

til den svære kunst: At tale om døden. De taler ikke for meget om den. De taler bare om den jævnlige og på afslappet vis. Og det er derfor, jeg er taknemmelig for at være vokset op på Færøerne. For selvom jeg havde min første ubehagelige erfaring med døden deroppe, så blev færingernes naturlige forhold til døden også min redning: Et lille år efter mit "mord" på Høj fik min familie og venner nemlig på nænsom vis lirket hemmeligheden ud af mig, trøstet mig og hjulpet mig igennem. Heldigvis. Som barn var det jo ikke nemt at vide, at Højs rygning var hans eget valg og ikke mit. Og at et menneskes død kan være selvforskyldt, uforskyldt eller bare "aldersskyldt" – og alt andet lige uundgåelig.

Jeg bor i Danmark i dag. Og til sammenligning virker danskerne efterhånden så distancerede og angste over døden, at den bliver et fænomen, som "kun sker for naboen" og som ingen tør tale om. Sorgen over samme er måske derfor heller ikke noget, danskerne får hjulpet hinanden tilstrækkeligt igennem. På Færøerne inddrages man til gengæld i døden helt fra barnsben af. Man slæbes konstant med på besøg hos de ældre på plejehjemmene og hospitalerne. Og man deltager sammen med sine forældre i utallige begravelser. Det kan selvsagt virke en smule

tungt, når man er barn. Men det gør, at man lærer at forholde sig ret direkte til døden fra en tidlig alder. Det gør også, at man som ung knytter stærkere bånd til de ældre og kan spejle sig i deres erfaringer med livet. Alderdommen og døden bliver på den måde ikke en rædsel, men en realitet der kan tackles. Noget man ærer og har respekt for. Det afspejler sig også i de færøske begravelsestraditioner:

Min færøske onkel døde eksempelvis forleden nat, 80 år gammel. Det blev annonceret i den nationale radio, som alle færingers dødsfald bliver. Hans søstre, heriblandt min mor, samledes i Tórshavn og bandt bærebukskerne selv. De drak en øl og en snaps imens, fældede tårer og delte gode minder om ham. Næste dag tog de ind i kapellet med deres brødre og min onkels øvrige familie. Min onkels kiste stod åben, så dem i familien, der ville, kunne se ham og røre ved ham en sidste gang. Da kisten skulle lukkes og ud i rustvognen, skruede de hver især en skrue i kistelåget. Og så bar de kisten fra rustvognen og ind i kirken. At der kommer flere hundrede mennesker til begravelserne på Færøerne, er ikke usædvanligt. Mens man i Danmark kan sidde længe og være i tvivl om, om man kendte afdøde nok til, at man "bør" møde op til begravelsen, holder færingerne sig nemlig ikke

tilbage – således heller ikke til min onkels begravelse, hvor hele 350 mennesker indfandt sig i kirken. De gik alle, en for en, op til kisten og lagde deres hånd på den i nogle sekunder for at sige nogle afskedsord "indvendig" til min onkel. Så vendte de sig og